

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

วรรณกรรมเป็นศิลปะที่ถ่ายทอดเรื่องราวของชีวิตผ่านทางภาษาและจินตนาการ ตัวละครที่ดำเนินบทบาทอยู่ในงานวรรณกรรมได้รับการเสกสรรปั้นแต่งจากความคิด จินตนาการ และฝีมือของนักเขียน ให้เป็นผู้บอกเล่าเรื่องราวความเป็นไปที่เกิดขึ้นในช่วงชีวิต ไม่ว่าจะหญิงหรือชาย เด็กหรือแก่ จนหรือรวย ต่างมีหนทางชีวิตของตนเองที่ต้องดำเนินไปจนกว่าชีวิตนั้นจะสิ้นสุดลง

คนวิกลจริต คนเสียสติ หรือคนบ้า คือคนกลุ่มหนึ่งที่มีชะตากรรมอันหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความวิกลจริตทำให้เขากลายเป็นคนแปลกแยกในสังคม คนทั่วไปไม่กล้าคบหาสมาคม ไม่สนใจใยดี บ้างก็ถึงขนาดข่มเหงรังแกด้วยเห็นว่าเป็นคนบ้า พุคจาไม่รู้เรื่อง หรือถ้าจะรู้เรื่องบ้างก็ถือเป็นจริงเป็นจังด้วยไม่ได้ เพราะเป็นคนมีสติไม่สมบูรณ์ ขาดการรับรู้และการไตร่ตรองที่เหมาะสม แต่คนบ้าก็ยังเป็นมนุษย์ที่ต้องดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมที่แวดล้อมตัวเขา และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนในสังคมเดียวกัน ไม่ว่าจะจะเป็นไปในทางบวกหรือทางลบก็ตาม ด้วยเหตุที่วรรณกรรมเป็นผลสะท้อนภาพชีวิต ตัวละครวิกลจริตจึงมีปรากฏอยู่ในงานวรรณกรรมจำนวนหนึ่งด้วย เช่นเดียวกับสังคมที่มีชีวิตหลากหลายรูปแบบดำเนินอยู่ร่วมกัน

นักเขียนหลายคนสร้างตัวละครวิกลจริตไว้ในงานเขียนของตนด้วยจุดประสงค์ต่าง ๆ กัน บ้างก็เพื่อย้ำให้เห็นว่าปมขัดแย้งของเรื่องนั้นรุนแรงจนถึงขนาดทำให้ตัวละครกลายเป็นคนวิกลจริตได้ เช่นนวนิยายเรื่อง โซ่สังคม ของ ทมยันตี เรื่องสั้น อุบาทว์ ของ ไพฑูรย์ รัญญา บ้างก็เพื่อแสดงความซับซ้อนทางจิตของมนุษย์ เช่น ปีกความฝัน ของ นิพพานฯ เงาราหู ของ โสภาค สุวรรณ หรือบ้างก็เพื่อให้ตัวละครวิกลจริตทำหน้าที่สื่อสารสำคัญบางประการแก่ผู้อ่าน ทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งล้วนแต่เป็นปัญหาสำคัญที่คนในสังคมเผชิญอยู่

ในงานวิจัยเรื่อง อัตวินิบาตกรรมในนวนิยายไทย ปีพ.ศ.๒๕๒๐ - ๒๕๓๐ วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน ปีพ.ศ. ๒๕๓๕ สรุปสภาพเศรษฐกิจและสังคมช่วงปี พ.ศ.๒๕๒๐ เป็นต้นมาว่า เป็นช่วงที่เศรษฐกิจกำลังพัฒนา รัฐบาลมี

นโยบายที่จะพัฒนาประเทศจากระบบสังคมนิยม ไปสู่ระบบสังคมอุตสาหกรรม ทั้งนี้โดยมีจุดประสงค์ที่จะให้ประชาชนมีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทัดเทียมกับประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศในซีกโลกตะวันตก การพัฒนาดังกล่าวมีผลให้แนวคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปมาก ประกอบกับการเน้นระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งสนับสนุนคุณค่าของปัจเจกบุคคล ผู้คนเริ่มตระหนักในสิทธิเสรีภาพและความเท่าเทียมกันของบุคคล เชื่อมั่นในความสามารถของตน จึงก่อให้เกิดการแข่งขันเพื่อความก้าวหน้าในชีวิตที่มักจะกำหนดด้วยแนวคิดแบบวัตถุนิยม ผู้คนจึงทำทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งเงิน วัตถุ และความมั่งคั่งส่วนบุคคล อันจะส่งผลทำให้เกิดความมั่นคงในชีวิตโดยไม่สนใจว่าจะใช้วิธีการใด ถูกหรือผิด ทำให้ผู้อื่นได้รับความกระทบกระเทือนหรือได้รับความเดือดร้อนหรือไม่ (นวนวน ยูเด็น, ๒๕๓๔ : ๓๕)

สภาวะการแข่งขันในวิถีชีวิตดังกล่าว ทำให้ผู้คนในสังคม เกิดความเครียดจนถึงขั้นกระทำอัตวินิบาตกรรมหรือบ้างก็เสียชีวิต และทวีจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ อย่างน่าวิตก (คูแผนภูมิแสดงจำนวนคนวิกลจริตที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล) นักเขียนจึงกลั่นกรองความคิดแล้วสร้างสรรค์เป็นงานวรรณกรรมที่ถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตและความเป็นไปในสังคมออกมา งานวรรณกรรมในช่วงหลัง พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นต้นมาจึงมีไม่น้อยที่มีตัวละครวิกลจริต โดยเฉพาะวรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นที่นักเขียนเลือกใช้ตัวละครวิกลจริตในการสื่อสารสำคัญของเรื่อง โดยที่นักเขียนตระหนักดีว่า สารที่สื่อผ่านทางตัวละครวิกลจริตนั้นจะไม่ถูกละเลยเหมือนคำพูดที่ออกมาจากปากของคนวิกลจริตจริง ๆ เพราะสารนั้นได้ผ่านกระบวนการทางความคิดและการสร้างสรรค์ทางวรรณกรรมให้มีน้ำหนักและสร้างความสะอึกใจให้แก่ผู้อ่าน ในขณะที่เดียวกัน นักเขียนก็รู้ว่าการยืม ปาก ตัวละครวิกลจริตเพื่อสื่อสารสำคัญนั้น เป็นการลดความขัดแย้งระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่านลงได้ส่วนหนึ่ง เพราะอ้างได้ว่าตัวละครนั้น คิด และ พูด อย่างคนบ้า ซึ่งไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผนของสังคมได้ ผลที่สืบเนื่องมาคือการลดความตึงเครียดของความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในใจผู้อ่าน

วรรณกรรมเรื่องสั้นของไทยหลายเรื่องที่มีตัวละครวิกลจริตจึงมิได้ประดังเพียงจะบอกเล่าเนื้อเรื่องว่า คนบ้านนั้นบ้าเพราะเหตุใดและบ้าอย่างไร แต่อาจจะมุ่งสื่อสารสำคัญของเรื่องผ่านคนบ้าอันเป็นกลวิธีนำเสนอสารของผู้สร้างงานโดยตรง

จากการศึกษางานวิจัยทางวรรณกรรมพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ที่เกี่ยวกับตัวละครที่มีความผิดปกติ มักจะนำทฤษฎีทางจิตวิเคราะห์มาอธิบายถึงสาเหตุและลักษณะอาการผิดปกติของตัวละคร เช่น วิเคราะห์ลักษณะตัวละครผิดปกติในนวนิยายแนวจิตวิทยา ของ โสภาค สุวรรณ ปริชญานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ของ สกฤรัตน์ แซ่ด่าน ปี พ.ศ. ๒๕๒๘ หรือแสดงผลของความผิดปกติทางจิตที่มีต่อสถาบันสังคม เช่น วิเคราะห์ตัวละคร วิกัลจรีตในนวนิยายไทย พ.ศ.๒๕๒๐ - ๒๕๓๔ ปริชญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ของบุศราคำ สุนทรชนราพันธ์ ปี พ.ศ.๒๕๓๖ แต่ยังไม่มียงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับตัวละครวิกัลจรีตในแง่กลวิธีการประพันธ์ที่สัมพันธ์กับแนวคิดวิจารณ์สังคม ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิเคราะห์การเสนอสารสำคัญของเรื่องผ่านตัวละครวิกัลจรีต ทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม การเมือง โดยศึกษากลวิธีการสร้างตัวละครประกอบกับแนวคิดและสารสำคัญของเรื่อง เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการสร้างงานวรรณกรรมกับสังคม และเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาตัวละครเฉพาะประเภทต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาตัวละครวิกัลจรีตในเรื่องสั้นของไทยที่ตีพิมพ์ระหว่าง พ.ศ.๒๕๒๐ - ๒๕๓๘ โดยละเอียด ในแง่กลวิธีการสร้างตัวละครวิกัลจรีต บุคลิกลักษณะของตัวละคร ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครวิกัลจรีตกับตัวละครอื่น ๆ ศึกษาสารสำคัญของเรื่องและผู้เขียนเสนอผ่านทางตัวละคร วิกัลจรีตและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้ตัวละครวิกัลจรีตเสนอนั้น

สมมติฐานของงานวิจัย

คำว่า Socialization ได้รับการบัญญัติศัพท์ว่า สังคมกรรม มีนักวิชาการบางท่านใช้ว่า ลักษณะการขัดเกลา หรือ กระบวนการอบรมบ่มเพาะ (สถิตย์ นิยมญาติ, ๒๕๒๔ : ๔๐ , ๕๒) ในที่นี้ผู้วิจัยจะใช้คำว่า การกล่อมเกลาทางสังคม รศ.ดร.สุพัตรา สุภาพ ให้ความหมายคำ Socialization นี้ไว้ในหนังสือ สังคมวิทยาว่า คือกระบวนการที่มนุษย์เรียนรู้ยอมรับค่านิยม กฎเกณฑ์ต่าง ๆ จากการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น เพื่อจะได้มีสถานภาพและปฏิบัติตามบทบาทต่าง ๆ ที่สังคมต้องการ ในทางสังคมวิทยาเชื่อมั่นว่า การที่ทุก ๆ สังคมจะดำเนินไปได้โดยราบรื่นนั้น สมาชิกในสังคมจะต้องมีระเบียบแบบแผน ทศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมร่วมกันพอประมาณ ซึ่งสิ่งเหล่านี้บุคคลจะมีร่วมกันได้ก็โดยอาศัยกระบวนการ Socialization นี้เอง นอกจากนี้ บุคคล

จะต้องปฏิบัติตนให้คล้อยตามวิถีทางวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ ไม่มากก็น้อย ผู้ที่ไม่คล้อยตามเลย จะดำรงชีวิตอยู่ไม่ได้ (สถิตย์ นิยมญาติ, ๒๕๒๔ : ๕๕)

แต่ในความเป็นจริง สังคมในทุกวันนี้มีแนวทางการกล่อมเกลாத่างสังคมมากมาย ที่สมาชิกบางคนในสังคมไม่สามารถยอมรับได้ และมีสมาชิกบางคนไม่มีความสามารถในการรับการกล่อมเกลาท่างสังคม เขาจึงกลายเป็นคนแปลกแยกไปจากสมาชิกคนอื่น ๆ ในสังคม และมักจะถูกตัดสินว่าทำผิด หรือ มีความผิดปกติทางจิต ขึ้นอยู่กับว่าสมาชิกผู้นั้นขัดแย้งกับแนวทางการกล่อมเกลาท่างสังคมมากน้อยเพียงใด แสดงให้เห็นว่า การกล่อมเกลาท่างสังคมนอกจากจะปลุกฝังให้สมาชิกในสังคมหนึ่ง ๆ รับรู้ และมีแนวความคิด ความเชื่อ รวมทั้งการกระทำเป็นไปในแนวทางเดียวกันแล้ว ยังมีบทบาทเป็นเกณฑ์ในการตัดสินความถูก/ผิด กับ ความปกติ/ไม่ปกติทางจิต ของสมาชิกในสังคมด้วย

ในฐานะที่วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนของสังคม ผู้วิจัยจึงมีสมมติฐานว่า ในงานวรรณกรรม นักเขียนสร้างตัวละครสำคัญที่มีลักษณะวิกลจริต เพื่อเสนอสาร (messages) เกี่ยวกับปัญหาสังคม หรือพฤติกรรมที่ขัดแย้งกับแนวทางการกล่อมเกลาของสังคม (Socialization) เพื่อให้สารนั้นเด่นชัดและมีผลกระทบที่รุนแรง และเพื่อเป็นการวิจารณ์สังคมด้วย

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ช่วงเวลาของข้อมูลที่ใช้ศึกษา กำหนดช่วงเวลาของเรื่องสั้นที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๓๘ เนื่องจากเรื่องสั้นในช่วงเวลานี้มีตัวละครวิกลจริตที่นักเขียนสร้างขึ้นมาเพื่อใช้สื่อสารสำคัญแก่ผู้อ่านอยู่มาก เพียงพอที่จะทำการวิจัย ประกอบกับภาวะการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทั้งที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากภาวะสังคมและเศรษฐกิจก่อน พ.ศ. ๒๕๒๐ และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างช่วงเวลาที่กำหนดในการวิจัย ทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครวิกลจริตกับภาวะทางสังคมอย่างชัดเจน

๒. แหล่งข้อมูล ข้อมูลที่ใช้ศึกษาได้แก่เรื่องสั้นที่มีตัวละครวิกลจริตเป็นตัวสื่อสารสำคัญ คัดสรรจากหนังสือรวมเรื่องสั้นที่เขียนระหว่าง พ.ศ. ๒๕๓๐ - ๒๕๓๘ และจากวารสารและนิตยสารฉบับต่าง ๆ ที่ตีพิมพ์เรื่องสั้นติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอเป็นเวลายาวนานอย่างน้อย ๕ ปี

ข้อตกลงเบื้องต้น

การเลือกตัวละครวิกตอริตในเรื่องสั้นไทยเพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์ มีข้อตกลงเบื้องต้นดังนี้

๑. ตัวละครวิกตอริตในเรื่องสั้น คือตัวละครที่ผู้เขียนหรือตัวละครอื่นในเรื่องระบุว่าเป็นคนบ้า หรือเป็นตัวละครที่มีพฤติกรรม ความคิด ที่เห็น ได้ชัดว่าผู้เขียนจงใจสร้างให้ผู้อ่านเข้าใจว่าตัวละครนั้นเป็นคนวิกตอริต กล่าวคือมีสติสัมปชัญญะไม่สมบูรณ์ ขาดความมั่นคงทางอารมณ์อย่างมาก มีการรับรู้ ความคิด และการแสดงออกที่แตกต่างจากคนทั่วไป ทั้งนี้เนื่องมาจากความผิดปกติทางจิต

๒. คนวิกตอริตในเรื่องสั้นเป็นเพียงตัวละครสมมติที่นักเขียนสร้างขึ้นตามประสบการณ์ และจินตนาการ จึงไม่จำเป็นต้องมีลักษณะครบถ้วนตามคำจำกัดความทางการแพทย์ เช่น

โรคจิตเภท (Schizophrenia) คือความผิดปกติของบุคลิกภาพ มีความผิดปกติด้านความคิดและการรับรู้ที่มีลักษณะจำเพาะ อารมณ์เป็นแบบไม่เหมาะสม สติสัมปชัญญะและความสามารถทางเชาวน์ปัญญา มักคืออยู่ แม้ว่าจะมีการสูญเสียของการรู้ (cognition) บ้างเมื่อป่วยนาน กำหนดระยะเวลาเจ็บป่วยไว้ ๑ เดือน

(เกษม คันติผลาชีวะ, ๒๕๓๖ : ๓๓๒)

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. สืบค้นและคัดเลือกเรื่องสั้นที่มีตัวละครวิกตอริตจากหนังสือรวมเรื่องสั้น วารสาร และนิตยสารที่ตีพิมพ์ระหว่าง พ.ศ.๒๕๒๐ - ๒๕๓๘ จำนวน ๑๐ รายชื่อ ได้แก่ โลกหนังสือ(รายเดือน) , สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (รายสัปดาห์) , คุรุปริทัศน์ (รายเดือน) , ฟ้ามืองไทย (รายสัปดาห์) , ขวัญเรือน (รายปักษ์) , สกุลไทย (รายสัปดาห์) , แพรว (รายปักษ์) , มติชนสุดสัปดาห์(รายสัปดาห์) , ถนนหนังสือ (รายเดือน) และ ไรเตอร์แมกกาซีน (รายเดือน)

๒. จัดจำแนกข้อมูล

๓. วิเคราะห์ข้อมูลและเรียบเรียง

๔. สรุปและรายงานผลการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เป็นแนวทางในการศึกษาตัวละครเฉพาะประเภทในเรื่องสั้นและนวนิยาย
๒. ทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครในวรรณกรรมกับภาวะการณ์ทางสังคมอย่างชัดเจน
๓. เป็นแนวทางในการนำความรู้ในสาขาวิชาอื่น ๆ เช่น สังคมวิทยา จิตวิทยา มาศึกษาวรรณกรรมให้ละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

จากการสำรวจพบว่า งานวิจัยที่วิเคราะห์วรรณกรรมประเภทบันเทิงคดีที่ตัวละครมีความผิดปกติทางจิตมีอยู่ ๒ เล่ม คือ วิเคราะห์ลักษณะตัวละครผิดปกติในนวนิยายแนวจิตวิทยา ของ โสภาค สุวรรณ ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ของ สฤลรัตน์ แซ่ด่าน ปี พ.ศ. ๒๕๒๘ และ วิเคราะห์ตัวละครวิกลจริตในนวนิยายไทย พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๓๔ ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ของ บุศราคำ สุนทรนราพันธ์ ปี พ.ศ. ๒๕๓๖ งานวิจัยเล่มแรกมุ่งวิเคราะห์ตัวละครที่มีบุคลิกภาพเบี่ยงเบนในแง่สังคมและความสัมพันธ์กับตัวละครอื่น โดยอาศัยคำอธิบายทางการแพทย์เป็นหลักในการวิเคราะห์ ส่วนงานวิจัยเล่มที่สอง มุ่งอธิบายลักษณะอาการผิดปกติทางจิตของตัวละครวิกลจริต และแสดงผลของความวิกลจริตที่มีต่อสถาบันสังคม

นอกจากนี้ก็มีวิทยานิพนธ์จำนวนหนึ่งศึกษาตัวละครเฉพาะกลุ่ม โดยมีจุดมุ่งหมายในการศึกษาต่าง ๆ กัน ได้แก่ วิเคราะห์บทบาทตัวละครอมมนุษย์ในบทละครในบทละครนอก วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ของ สมพรร่วมสุข ปี พ.ศ. ๒๕๒๑ กษัตริย์ในวรรณคดีไทย วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ของ สุวคนธ์ จงตระกูล ปี พ.ศ. ๒๕๑๓ อัตวินิบาตกรรมในนวนิยายไทย ปี พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๓๐ วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต หน่วยวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ ของ นวมนยูเด็น ปี พ.ศ. ๒๕๓๔ งานวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมดแม้จะมีที่ศึกษาตัวละครกลุ่มเดียวกันกับงานวิจัยฉบับนี้ คือตัวละครวิกลจริต และศึกษาตัวละครต่างกลุ่ม แต่ทั้งหมดก็มีจุดมุ่งหมายในการศึกษาแตกต่างกันกับจุดมุ่งหมายของงานวิจัยฉบับนี้ อย่างไรก็ตาม เอกสารงานวิจัยทั้งหมดที่กล่าวมา เป็นประโยชน์ในแง่วิธีการศึกษาตัวละครเฉพาะกลุ่มในด้านต่าง ๆ

นอกจากวิทยานิพนธ์แล้ว ยังมีหนังสือและบทความต่างๆ ที่เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับ ความวิกลจริตและการตีความ อันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยชิ้นนี้ เช่น งานวิจัยเรื่อง การตีความความเป็นจริงในกวีนิพนธ์และจิตรกรรมเซอร์เรียลลิสม์ในฝรั่งเศส ค.ศ.๑๙๑๕ - ๑๙๖๕ ของ รศ.ดร. สดชื่น ชัยประสารณ์ ปี พ.ศ.๒๕๓๖ หนังสือเรื่อง จิตวิทยาสังคม ของ สติชัย นิยมญาติ ปีพ.ศ. ๒๕๒๔ หนังสือแปลเรื่อง จุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ เล่ม ๑ - ๓ เขียนโดย ฟรีดริช ฟ. คอปป์ ไร้ แปลโดย พระประชา ปสนุภมฺโม , พระไพศาล วิสาโล , สันติสุข โสภณศิริ และ รสนา โตสิทธะกุล พิมพ์ครั้งที่สอง ปี พ.ศ.๒๕๓๔ หนังสือ Madness and Civilization : A History of Insanity in the Age of Reason เขียนโดย Michel Foucault แปลจากภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาอังกฤษโดย Richard Howard ปี ค.ศ.๑๙๖๑ และบทความชื่อ ศาสตร์แห่งการตีความ ของ ไชยยันต์ ไชยพร จากวารสารอักษรศาสตร์ ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๑ เดือนมกราคม - มิถุนายน ปี พ.ศ.๒๕๓๖ เป็นต้น